

Regional və global reallıqlar "907-ci düzəliş" in ləğvini şərtləndirir

1992-ci ildə Amerika Birləşmiş Ştatları Konqresi tərəfindən qəbul edilən və "Azadlığa Dəstək Aktı"na əlavə olunan 907-ci düzəlişin ləğv olunma prosesi real siyasi müzakirə mərhələsindədir. ABŞ Administrasiyası və Konqresdə bu məsələ artıq gündəmdədir. 2025-ci ilin avqust ayında ABŞ Prezidenti Donald Tramp tərəfindən "Azadlığa dəstək qanununa" 907-ci düzəlişin tətbiqinin müvəqqəti olaraq dayandırılması ilə bağlı sərəncam imzalanıb. Həmin ilin dekabrın 10-da isə ABŞ Nümayəndələr Palatasının üzvü Anna Paulina Luna 907-ci düzəlişi tam ləğv etməyə yönəlmiş qanun layihəsini təqdim edib.

"907-ci düzəliş" - Amerika Birləşmiş Ştatlarının 1992-ci il "Azadlığa Dəstək Aktı"na daxil edilmiş bir maddədir. Bu maddə ABŞ tərəfindən Azərbaycana birbaşa yardım göstərilməsini uzun illər məhdudlaşdırıb. Sözügedən düzəliş Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsi, etnik təmizləmə aparması və BMT qətnamələrini pozmasına baxmayaraq, işğalçı Ermənistan deyil, təcavüzə məruz qalmış Azərbaycana sanksiya tətbiq edirdi ki, bu da beynəlxalq hüquq və ədalətlə qətiyyən uzlaşmırdı. Məntiqlə təcavüzə məruz qalmış, torpaqlarının 20 faizi işğal edimiş, soyqırımını və qətlamlarla üzləşmiş Azərbaycan yox, həqiqi təcavüzkar Ermənistan cəzalandırılmalı idi. Ancaq əfsuslar olsun ki, dövlətimiz dəfələrlə olduğu kimi, "907-ci düzəliş" məsələsində də Qərbin qərəzli yanaşması ilə üzləşmişdi. O baxımdan, 907-ci düzəlişin ən tez müddətdə ləğvinə nail olmaq, ilk növbədə, ABŞ-nin əvvəlki hökumətlərinin yanlışlarının, qeyri-obyektiv münasibətlərinin də aradan qaldırılması anlamına gəlir.

2025-ci il 8 avqust tarixində Vaşinqtonda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, ABŞ Prezidenti Donald Tramp və Ermənistan Baş naziri Nikol Paşinyan arasında imzalanmış mühüm sənədlər, o cümlədən sülh sənədinin mətninin paraflanmasının özü də Ağ Evin sülh prosesinə töhfəsini zəruri edir. Yeni reallıqlar fonunda ABŞ-nin balanslı və obyektiv siyasət yürütməsi gözləniləndir. Digər yandan, ikitərəfli siyasi, iqtisadi və hərbi əlaqələrin inkişafı üçün "907-ci düzəliş" adlı maneə mütləq aradan qaldırılmalıdır. Sülh təşəbbüslərinin qarşısında siyasi və hüquqi əngəllər olmamalıdır. Bugünkü regional və global geosiyasi reallıqlar bu ədalətsiz qərarın ləğvini zərurət halına gətirir. ABŞ Konqresi bu düzəlişi ləğv etməklə təkcə gecikmiş ədaləti bərpa etməyəcək, həm də Cənubi Qafqazda uzunmüddətli sabitliyə mühüm töhfə verəcək.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 5-də yerli televiziya kanallarına müsahibəsində 907-ci düzəlişin qəbul edildiyi ağır dövrdən və bu düzəlişin ləğvini zəruri edən faktorlardan danışib. Dövlət başçısı haqlı olaraq "907-ci düzəliş" mənfur sənəd adlandırıb: "Azərbaycan dövlət müstəqilliyini qazandıqdan sonra Amerika-Azərbaycan əlaqələrinin üzərində bir qara bulud kimi mənfur 907-ci düzəliş, necə deyirlər, fırlanırdı və Azərbaycan gənc, müstəqil ölkə olmasına baxmayaraq, Amerika kimi dünya miqyasında birnömrəli dövlətlə lazımı səviyyədə münasibətlər qura bilməmişdi - Amerikadakı anti-Azərbaycan qüvvələrin fəaliyyəti, erməni lobbisinin fəaliyyəti nəticəsində. Azərbaycan tərəfindən belə cəhdlər dəfələrlə göstərilmişdir".

"907-ci düzəliş" in qəbuluna əsas kimi guya "Ermənistanla qarşı blokada" iddiası irəli sürülmüşdü. Lakin Prezident İlham Əliyevin də vurğuladığı kimi, bu gün reallıq tamamilə fərqlidir və Azərbaycan ərazisindən Ermənistanla müxtəlif yerlərdən yüklərin getdiyi, yolların açıldığı və hətta Azərbaycanın neft məhsullarının Ermənistanla ixrac edildiyi şəraitdə blokada anlayışından söhbət gedə bilməz: "Bizə qarşı böyük ədalətsizlik olmuşdur. Çünki 907-ci düzəliş 1992-ci ilin oktyabrında qəbul edildi. O vaxt bizim torpaqlarımız artıq işğal altında idi, Şuşa, Laçın işğal altında idi. Ermənistan dövləti tərəfindən Xocalı soyqırımını törədilmişdi, xalqımıza qarşı hərbi cinayət törədilmişdi və Azərbaycanın torpaqlarının işğal altında olması, təbii ki, Ermənistanı blokadaya almaq imkanlarını da sıfıra endirirdi. Yəni ki, hansı blokadadan söhbət gedə bilərdi?! Nəzərə alsaq ki, Ermənistanın Gürcüstanla, İranla sərhədləri açıq idi, hətta Türkiyə-Ermənistan sərhədi 1993-cü ildə bağlanmışdır. Ona görə hər hansı bir blokadadan söhbət gedə bilməzdi. Ancaq erməni lobbisi və onun əhatə dairəsində olan senator və konqresmenlər belə bir ədalətsiz düzəlişi qəbul etdilər".

Hazırkı gündəmdə Azərbaycan və Ermənistan arasındakı keçmiş münaqişə yox, aktiv sülh gündəliyi müzakirə olunmaqdadır. Tərəflər sülh prosesində kifayət qədər uğurlu məsafə qət ediblər və mühüm nəticələr əldə olunub. Cənab Prezident televiziya kanallarına müsahibəsində bu məqamı diqqətə çatdırıb. Dövlət başçısı qeyd edib ki, Ermənistan-Azərbaycan müharibəsinin rəsmən sona çatması və Amerikada Prezident Tramp administrasiyasının hakimiyyətdə olması "907-ci düzəliş" in ləğvini şərtləndirir: "Ağ Evdə Prezident Tramp mənim orada iştirakımla keçirilən mərasimdə 907-ci düzəlişə son qoydu, bunu aradan qaldırdı. Halbuki hələ konqres bunu rəsmən aradan qaldırılmalıdır. Amma xüsusilə mənim iştirakımla Prezident tərəfindən atılan bu addım, təbii ki, rəmzi mənə daşıyır".

Azərbaycan regionda sülh və əməkdaşlıq platformasının əsas təşəbbüskarlarından biridir. Ermənistanla münasibətlərin normallaşması, yolların açılması və iqtisadi integrasiya istiqamətində atılan addımlar, Azərbaycanın sülhə nə qədər sadıq olduğunu göstərir. Bu kontekstdə 907-ci düzəlişin aradan qaldırılması təkcə hüquqi deyil, həm də siyasi və mənəvi ədalətin bərpası olardı. Belə bədnam bir düzəlişin hüquqi və siyasi olaraq qüvvədə saxlanılması sülh prosesinə ziddir və eyni zamanda ABŞ-nin regionda obyektiv vasitəçi olmaq statusuna xələl gətirir. 907-ci düzəlişin ləğvi istiqamətində addımların atılması sadəcə Amerika Birləşmiş Ştatları və Azərbaycan Respublikası münasibətlərində yeni mərhələnin başlanğıcı yox, eyni zamanda Ağ Evin Cənubi Qafqaz regionunda mövcud reallıqları daha obyektiv dəyərləndirməyə başladığının siyasi signalı kimi də başa düşülməlidir. Dövlətimizə qarşı ədalətsiz və birtərəfli yanaşmanın hüquqi simvoluna çevrilmiş 907-ci düzəlişin faktiki olaraq neytrallaşdırılması yönündə başlanılan təşəbbüs regionda güc balansının dəyişdiyinin, Azərbaycanın diplomatik, hərbi və geosiyasi baxımdan daha güclü aktora çevrildiyinin bariz göstərici və nəticəsidir.

İsmayıl QOCAYEV,
"Azərbaycan"